D.E.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi
Cilt: 7, Sayı: 1, 1992, ss.118-134.

1980 SONRASI DÖNEMDE TÜRKİYE'DE İMALAT SANAYİ İHRACATININ İMALAT SANAYİ YAPISI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Hüseyin Avni EGELİ (*)

ÖZET

Bir ülkede sanayinin üretim yapısı ve değişmesi farklı açılardan irdelenebilir. Sektörlerin ya da sektör gruplarının nısbı büyüklükleri ve gelişmesi, firma ölçeği , verimlilik, üretim teknolojisi, işgücü ve sermaye yoğunlukları bu kriterler arasında sayılabilir. Türkiye'de 1980 yılından itibaren uygulamaya konulan ihraacata yönelik sanayileşme stratejişi ile uzun dönemde sanayide yapısal değişme amaçlanmıştır. Bu çalışmadaki analizler; katma değer, istihdam, işyeri, ölçek ve verimlilik konularında yoğunlaştırılmış olup, 1980 sonrası dönemde imalat sanayinde ortaya çıkan yapısal değişmeler ve imalat sanayi ihracat artışının imalat sanayi yapısı üzerindeki etkileri inceleme konusu yapılmıştır.

I. TÜRK İMALAT SANAYİNİN YAPISI

Ülkemizde 1980 yılından itibaren uygulamaya konulan ihracata yönelik sanayileşme stratejisi ile uzun dönemde sanayide yapısal değişme amaçlanmıştır. İmalat sanayinin üretim yapısı ve bu yapının gelişme süreci içerisinde nasıl bir değişme gösterdiği çeşitli yönleriyle incelenebilir. Sektörlerin ya da sektör gruplarının nisbi büyüklükleri, verimlilik, ölçek, üretim teknolojisi, işgücü ve sermaye yoğunlukları, bu kriterler arasında sayılabir. Bu çalışmadaki analizler; katma değer, istihdam, işyeri, ölçek ve verimlilik konularında yoğunlaştırılmış ve 19 altsektörde toplulaştırılan veriler yardımıyla, 1980 sonrası dönemde imalat sanayinde ortaya çıkan yapısal değişmeler incelenmiştir.

A. Türk İmalat Sanayinde Katma Değerin Gelişimi

Genel olarak imalat sanayinde yapısal değişimin temel göstergelerinden birisi, altsektörler itibarıyla katma değerin değişimidir.Sanayileşme sürecinin ileri aşamalarında imalat sanayi katma değeri içinde tüketim malı üreten sektörlerin payının azalıp, ara ve yatırım malları üreten sekrtörlerin paylarının artması beklenir.

(*) Dr. D.E.Ü.İ.İ.B.F. İktisat Bölümü

Buna göre Türk imalat sanayinin katma değer gelişimi incelendiğinde (Ek Tablo: 1); bazı yıllar dalgalanmalar göstermesine rağmen, altsektörlerde sabit fiyatlarla katma değerin arttığı gözlenmektedir. Öte yandan imalat sanayi altsektörleri içinde katma değer payı en yüksek olanlar arasında (Ek Tablo: 2) petrol ve kömür ürünleri (% 18), dokuma ve giyim (% 13), gıda (% 10) metal işleme (% 8) ve kimya (% 8) sanayi yer almaktadır. Bu durum, büyük imalat sanayinde üretim yapısının az sayıda sanayi dalında yoğunlaştığını göstermektedir.

Bunun yanında imalat sanayi altsektörleri tüketim, ara ve yatırım malı üreten sektörler olarak toplulaştırıldığında, 1980 yılına oranla 1987 yılında yatırım mallarında oransal bir artış olduğu görülmektedir (Ek Tablo: 7). Tüketim malı üreten sektörlerin toplam imalat sanayi içindeki katma değer payı % 33'den % 32.4'e, ara malı üreten sektörlerin toplam imalat sanayi içindeki katma değer payı ise % 49.3'den % 48.3'e düşmüştür. Buna karşılık yatırım malı üreten sektörlerin katma değer payı % 17.7'den % 19.2'ye yükselmiştir.

Aynı şekilde tüketim, ara ve yatırım malı üreten sektörlerde katma değer artış hızlarına bakıldığında (Ek Tablo: 8); en dikkat çekici gelişmenin yatırım malı üreten sektörlerde ortaya çıktığı görülmektedir. Özellikle 1986 ve 1987 yıllarında katma değer artış hızları sırasıyla % 26 ve % 42.4 olarak gerçekleşmiştir.

B. Türk İmalat Sanayinde İstihdam ve İşyeri Gelişmeleri

Birçok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi Türkiye'de de sanayi öncülüğünde büyümenin temel amaç olarak belirlenmesi, istihdam sorununun, hızlı sanayileşme sonucu kendiliğinden çözümleneceği bekletisini yaygınlaştırmış ve bu durum, istihdam konusunun öncelikli bir amaç olarak ortaya çıkmasını uzun yıllar engellemiştir. 1980 sonrası dönemde uygulamaya koyulan dışa yönelik sanayileşme stratejisinin de, ithal ikamesine oranla, sektör önceliklerini ülkenin mukayeseli üstünlüklere sahip olduğu altsektörlere yönelterek olumlu istihdam etkileri yaratacağı ileri sürülmektedir (ŞENSES, 1989, s.79).

Türk imalat sanayinin istihdam yapısı incelendiğinde; 1980-1988 döneminde gıda, tütün ile petrol ve kömür ürünleri sanayi dışında bütün altsektörlerde artışlar olduğu görülmektedir (Ek Tablo: 3). Toplam imalat sanayi bazında ise 1980 yılında çalışan işçi sayısı 763964'den, % 25 artışla 1988 yılında 9954853'e yükselmiştir. Diğer taraftan, altsektörler itibarıyla çalışan sayısındaki en büyük payı ortalama % 23'lük bir oranla dokuma ve giyim sanayi almaktadır. Bunun dışında imalat sanayinde en fazla istihdam yaratan altsektörler arasında

tüketim malı üreten sektörlerde, ara malı üreten sektörlerde metal işleme ile taş ve toprağa dayalı ürünler, yatırım malı üreten sektörlerden de taşıt araç ve gereçleri ile makina sanayi yer almaktadır (Ek Tablo: 4). Bu arada özellikle tütün işleme sanayi istihdamındaki azalma da dikkat çekicidir. Bu sektörde çalışan sayısı 1980 yılında 52786 iken, 1988 yılında 33549'a düşmüştür.

İmalat sanayi istihdamında tüketim malı üreten sektörlerin payı 1980'de % 48.2 iken 1988'de % 45'e inmekle birlikte, toplam içindeki ağırlığını korumaktadır. (Ek Tablo: 7). Aynı yıllar itibarıyla ara mallarının toplam imalat sanayi istihdamı içindeki payı % 32.1'den % 33.3'e, yatırım malı üreten sektörlerin payı ise % 19.7'den % 21.6'ya yükselmiştir. Görüldüğü gibi ara ve yatırım malı üreten sektörlerin istihdam paylarında bir-iki puanlık artışlar gerçekleşmiştir.

Türk imalat sanayinde işyeri sayısındaki gelişmelere bakıldığında; 1980 yılında 4763 olan toplam işyeri sayısının, yaklaşık % 15'lik bir artışla 1988 yılında 5324'e ulaştığı ortaya çıkmaktadır (Ek Tablo: 5). Aynı eğilimler imalat sanayi altsektörlerinin çoğunda da görülmektedir. Buna karşılık ara malı üreten sektörlerden kürk ve deri ürünleri ile kimya sanayinde, yatırım malı üreten altsektörlerden ise madeni eşya ile taşıt araç ve gereçleri sanayinde işyeri sayılarında 1980 yılına göre düşme görülmektedir. Özellikle kürk ve deri ürünleri sanayindeki azalma önemli miktarlarda gerçekleşmiş olup, 1980 yılında 215 olan işyeri sayısı yarıdan fazla azalarak 1988 yılında 102'ye inmiştir

İmalat sanayinde işyeri payları en yüksek olan altsektörler arasında dokuma ve giyim (% 19) ile gıda sanayi (% 17) ilk iki sırayı almaktadır (Ek Tablo: 6) . Bu sektörleri ise ortalama % 8'lik pay ile ara malı üreten sektörlerden taş ve toprağa dayalı ürünler sanayi izlemektedir.

Toplam imalat sanayi işyeri sayısının altsektör grupları içindeki dağılımına bakıldığında, tüketim malı üreten sektörlerin toplam içindeki payının arttığı, ara ve yatırım malı üreten sektörlerin payının ise azaldığı görülmektedir. 1980 yılında tüketim malı üreten sektörlerin toplam imalat sanayi işyeri sayısı içindeki payı 1980 yılına göre 1988 yılında % 36.6'dan % 42.3'e çıkarken, ara mallarında % 38.1'den % 33.8'e, yatırım mallarında ise % 25.3'den % 23.9'a inmiştir. Ele alınan dönemde tüketim malı üreten sektörlerdeki işyeri sayısının toplam içindeki ağırlığını koruduğu gözlenmektedir.

İmalat sanayi altsektörlerinde işyeri artış hızlarına bakıldığında da (Ek Tablo: 8), özellikle son yıllarda dikkate değer artışların tüketim malı üreten sektörlerde gerçekleştiği görülmektedir.

C. Türk İmalat Sanayinde Ölçek ve Verimlilik Gelişmeleri

Gelişmekte olan ülkelerde iç pazarın darlığından dolayı ölçek ekonomilerinden yararlanılmadığı ve bu durumun da sanayileşme üzerinde önemli bir engel oluşturduğu ileri sürülmektedir (SUTCLIFFE, 1971, s. 198). Dışa yönelik stratejilerde, dış piyasalara dönük üretim yapan bir firmanın ithal ikameci strateji altında sadece iç piyasaya üretim yapan bir firmaya göre çok daha geniş bir pazarla karşılaşacağı ve dolayısıyla işletme ölçeğini optimum büyüklüğe çıkarabileceği ifade edilmektedir. Dolyısıyla ihracat imkanlarının arttırılması ile sanayide ölçek ekonomilerinden daha fazla yararlanılabileceği belirtilmektedir (ERTEK, 1984, s. 80).

Ölçek ile ilgili analizlerde; işyeri başına beygir gücü, işyeri başına çevirici güç, işyeri başına enerji tüketimi ve işyeri başına çalışan sayısı gibi göstergeler kullanılmaktadır.Türk imalat sanayinde ölçek ile ilgili değerlendirmelerde, işyeri başına çalışan sayısı ele alınmıştır. Buna göre 1980-1988 dönemi itibariyle imalat sanayi altsektörlerinin küçük ve orta ölçekli sektörler olduğu ve dönem içinde birçok alt sanayi dalında işyeri başına çalışan sayısının arttğı görülmektedir (Ek Tablo: 9). Buna karşılık; tüketim malı üreten sektörlerden gıda ve tütün işleme sanayi ile ara malı üreten sektörlerden petrol ve kömür ürünlerinde işyeri başına çalışan sayısı azalmıştır. Özellikle en büyük ölçeğe sahip olan tütün sanayinde işyeri başına çalışan sayısı yarıdan fazla azalarak 1980'de 1508'den, 1988 yılında 699'a düşmüştür. Bunun nedeni, işyeri sayısında meydana gelen artışa karşılık çalışan işçi sayısında ortay çıkan azalmadır. Bu dönemde işyeri başına çalışan sayıları önemli miktarlarda artış gösteren altsektörler arasında başta kürk ve deri mamülleri ile mobilya ve mefruşat sanayi olmak üzere, basım, lastik-plastik, kimya ve taşıt araç ve gereçleri sanayi sayılabilir.

Ölçeğin yanısıra verimlilik de farklı ölçümlere konu olabilmektedir. Genel olarak bir işletmede, belli bir sanayi kolunda veya ülkenin ekonomik yapısında, elde edilen (çıktı) ile sarfedilen arasındaki orana verimlilik denir (GÜNEŞ, 1990, s. 84). Geleneksel olarak verimlilik değişmeleri işçi ya da iş saati birimi başına katma değer değişmesiyle ölçülür; yani emek verimi değişmesi ölçüt olarak kullanılır (KAZGAN, 1990, s. 120). Türk imalat sanayinde verimlilik düzeyinin belirlenmesi ile ilgili olarak da, çalışan başına katma değer şeklinde hesaplanan emek verimliliği kullanılmıştır.

Dışa yönelik sanayileşme stratejilerinde ithal ikameci stratejilerdeki ithalat tıkanıklıklarının (ithal kısıtlamaları ve dış rekabet yokluğu gibi nedenlerle oluşan)

giderilmesi sonucu, artan kapasite kullanımının ve ithalat liberasyonunun rekabeti artırıcı etkilerinin, beraberinde verimlilik artışı getireceği belirtilmektedir (ŞENSES, 1989, s.74). 1980-1987 dönemi için emek verimliliği bazındaki veriler, bu dönemde diğer imalat sanayi dışında bütün altsektörlerde verimlilik artışı sağlandığını göstermektedir (Tablo: 10). Verimlilik artışının en fazla olduğu altsektörler arasında ise içki, tütün, kürk ve deri mamulleri, mobilya ve mefruşat, petrol ve kömür ürünleri, gıda ve elektrik makinaları sanayi sayılabilir.

İnceleme konusu olan dönemde imalat sanayi işyeri sayısında önemli bir artış görülmemektedir. Bu nedenle meydana gelen verimlilik artışlarının, 1980 öncesi dönemde oluşan atıl kapasitenin kullanılması ile ortaya çıktığı söylenebilir.

Sonuç olarak 1980 sonrası dönemde Türk imalat samayindeki yapısal değişmeler şu şekilde özetlenebilir:

- Türk imalat sanayinde üretimin az sayıda sanayi dalında yoğunlaştığı görülmektedir.

- İmalat sanayi katma değer yapısında yatırım malı üreten sektörlerde bir canlanma görülmektedir.

- Tüketim malı üreten sektörlerde ortalama çalışan sayısı düşmekle birlikte, toplam imalat sanayi istihdamı içindeki ağırlığını korumaktadır.

- Ele alınan dönem içinde imalat sanayi işyeri sayısında % 15 civarında artış görülmüştür. Bununla birlikte tüketim mallarının toplam işyeri içindeki payı artarken ve ağırlığını korurken, ara ve yatırım malı üreten sektörlerdeki işyeri sayısının toplam imalat sanayi işyeri içindeki payı azalmıştır.

- Gıda, tütün işletme ve petrol ve kömür ürünleri sanayi dışında tüm imalat sanayi altsektörlerinde ölçek genişlemesi görülmektedir.

- Diğer imalat sanayi dışında kalan tüm imalat sanayi altsektörlerinde verimlilik artışı sözkonusudur. Bununla birlikte, bu dönemde çok önemli işyeri sayısı artışları görülmediğinden, meydana gelen verimlilik artışlarının daha önceki dönemlerde oluşan atıl kapasitenin kullanılması ile ortaya çıktığı söylenebilir.

II. İMALAT SANAYİ İHRACATININ İMALAT SANAYİ YAPISI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Ülkemizde 1980 sonrası dönemde imalat sanayi ihracatındaki değişmelerin imalat sanayi yapısı üzerindeki etkilerinin analiz edildiği bu bölümde; istihdam, katma değer, ölçek ve verimliliğin ihracat elastikiyetleri, imalat sanayi altsektörleri itibarıyle ölçümlenmiş ve elde edilen asonuçlar Tablo: 1 ve Tablo: 2'de sunulmuştur. Sözkonusuelastikiyetler regresyon yöntemi ile hesaplanmış olup, 1980-1988 dönemi ortalaması olarak, bağımsız değişkenlerdeki (ilgili sektör ihracatı) değişmenin, bağımlı değişkenlerde (ilgili sektördeki işyeri, istihdam, katma değer, ölçek ve verimlilik) yol açtığı nisbi değişmeyi ifade etmektedir.

TABLO: 1

İMALAT SANAYİ ALTSEKTÖRLERİNDE İHRACAT ELASTİKIYETLERİ (*)

Altsektörler	İşyerinin İhracat Elastikiyeti		İstihdamın İhracat Elastikiyeti		Katma Değerin İhracat Elastik.		Ölçeğin İhracat Elastikiyeti		Verimliliğin İhracat Elastik.	
	Katsayı	t	Katsayı	t	Katsayı	t	Katsayı	t	Katsayı	t
Gıda San.	0.005	0.060	0.027	0.484	0.734	3.092	0.019	0.179	0.707	3.211
İçki San.	0.045	2.286	0.063	3.234	0.556	4.580	0.017	0.586	0.492	4.250
Tütün San.	0.166	0.721	-0.463	-2.814	0.969	1.894	-0.629	-1.940	1.432	2.330
Dokuma-Giyim San.	0.066	1.084	0.151	9.104	0.375	3.128	0.086	1.559	0.224	2.080
Ağaç ve Mantar Ür.S.	0.009	0.371	0.024	1.238	0.020	0.107	0.013	0.465	-0.004	-0.023
Mobilya Mefruşat S.	0.005	0.137	0.182	2.499	0.390	2.097	0.175	2.608	0.221	1.509
Kağıt ve kağıt Ür.S.	0.045	3.056	0.062	5.092	0.189	3.290	0.017	0.812	0.126	2.594
Basım San.	-0.043	-1.670	0.083	3.238	0.222	2.570	0.125	3.945	0.138	1.912
Kürk ve Deri Ür.San.	-0.146	-2.208	0.066	5.255	0.178	5.875	0.209	3.234	0.112	4.817
Lastik-Plastik San.	-0.057	-0.869	0.072	1.633	0.189	1.580	0.129	2.410	0.117	1.238
Kimya San.	0.081	0.707	0.132	7.131	0.271	2.474	0.151	4.050	0.139	1.339
Petrol ve kömür Ür.S.	0.305	3.021	-0.089	-1.401	0.064	0.328	-0.395	-4.007	0.153	0.820
Taş ve Top.Day.Ür.S.	0.063	0.759	0.114	1.352	0.521	1.260	0.057	0.859	0.407	1.192
Metal İşleme San.	-0.013	-0.531	0.028	4.936	0.138	1.770	0.019	1.253	0.109	1.491
Maden Eşya San.	-0.024	-0.985	0.075	5.557	0.167	1.748	0.104	3.348	0.096	1.102
Makina San.	0.005	0.186	0.056	5.008	0.194	2.885	0.049	2.557	0.139	2.389
Elek.Mak.San.	0.013	0.594	0.119	4.580	0.296	3.131	0.105	3.547	0.177	2.449
Taşıt Araç ve Gereç.S.	0.019	0.584	0.069	1.514	0.128	0.991	0.052	0.684	0.058	0.478
Diğer İmalat San.	0.118	1.466	0.160	1.834	0.245	3.770	0.043	1.337	0.093	1.368

Not: Ttab 0.05=2.447

(*) Gıda, Ickı, Tutun, Ağaç ve Mantar Ürünleri, Mobilya ve Mefruşat, Taş ve Toprağa Dayalı Ürünler, Makina, Taşıt Araç ve Gereçlerine ait Katsayılar 1980-1988 dönemini, diğer sanayilere ait katsayılar ise 1980-1987 dönemini kapsamaktadır.

Tablo: 2

TÜKETİM, ARA VE YATIRIM MALI ÜRETEN SEKTÖRLERDE
İHRACAT ELASTİKİYETLERİ (1980-1988)

	İşyerinin İhracat Elastikiyeti		İstihdamın İhracat Elastikiyeti		Katma Değerin İhracat elastik.		Ölçeğin İhracat Elastikiyeti		Verimliliğin İhracat Elastik.	
Sektörler	Katsayı	t	Katsayı	t	Katsayı	t	Katsayı	t	Katsayı	t
TÜKETİM	0.109	1.613	0.073	2.652	0.574	3.872	-0.035	-0.428	0.449	3.553
ARA	-0.034	1.330	0.072	4.579	0.171	1.706	0.108	2.867	0.098	1.120
YATIRIM	0.007	0.259	0.100	9.384	0.278	4.204	0.091	2.746	0.181	2.907
TOPLAM	0.048	-0.943	0.102	6.662	0.377	3.132	0.103	1.856	0.275	2.488

NOT: Ttab 0.05=2.447

A. İşyerinin İhracat Elastikiyeti

Analiz sonuçlarına göre imalat sanayi ihracati ile imalat sanayi işyeni arasındaki ilişki istatistiksel açıdan anlamsız bulunmuştuı İlişkinin anlamsız ya da ters yönde çıkması, ihracat artışının yeni işletmeleri sanayiye çekemediği şeklinde yorumlanabilir. Başka bir ifade ile ihracatın mevcut işletmeler çerçevesinde bu işletmelerin büyümeleri veya kapasite kullanımlarının artırılmasıyla gerçekleştirildiği görüşü istihdam, katma değer ve ölçeğin ihracat elastikiyetlerinin anlamlılığı ve büyüklüğü karşısında geçerli olabilir. Nitekim aşağıda inceleneceği üzere, imalat sanyi altsektör gruplarında sözkonusu elastikiyetlerin istatistiki açıdan anlamlı bulunması, bu konudaki değerlendimelerin daha gerçekçi olabileceğini göstermektedir. Diğer taraftan işyerinin ihracat elastikiyetlerinin anlamlı ve yüksek bulunduğu altsektör ise petrol ve kömür ürünleri sanayidir. Bu sektörde ihracat artışının işyeri sayısının artması üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Elde edilen sonuçlar çerçevesinde ihracatın, dış ticaret sermaye şirketleri gibi büyük firmalar tarafından yapılmasının hem daha kolay, hem de 1989 yılına kadar uygulanan politikalarla özendirilmiş olması dolayısıyla ihracatın yeni ve küçük işyerleri yerine, mevcut ve daha büyük, kendi aralarında bütünleşerek genişleyen firmalarca yapıldığı izlenimimini vermektedir.

B. İstihdamın İhracat Elastikiyeti

İmalat sanayi istihdamı ile imalat sanayi ihracatı arasındaki ilişki gerek tüketim, ara ve yatırım malı üreten sektörler, gerekse toplam imalat sanayi bazında anlamlı ve aynı yönde çıkmıştir. Toplam imalat sanayi ihracatında meydana gelen % 100'lük bir artış, imalat sanayi istihdamını % 10.2 oranında artırmaktadır. Diğer taraftan gıda, tütün, ağaç ve mantar ürünleri, taş ve toprağa dayalı ürünler, lastik-plastik, petrol ve kömür ürünleri, taşıt araçları ve diğer imalat sanayi dışında kalan tüm altsektörlerde istihdamın ihracat elastikiyeti anlamlı sonuçlar vermiştir. Özellikle ara ve yatırım malı üreten altsektörlerde sözkonusu katsayılar % 5-% 18 arasında bulunmaktadır. Ayrıca tütün ile petrol ve kömür ürünleri sanayinde istihdamın, artan ihracata rağmen azaldığı anlaşılmaktadır. Bu sonuçların aışığında ülkemizde ihracata yönelik sanayileşmenin belirli ölçülerde istihdamı artırıcı etkisi bulunduğu söylenebilir.

C. Katma Değerin İhracat Elastikiyeti

Ekonomik kalkınma sürecinde sanayide girdi-çıktı ilişkileri yoğunluk kazanmakta ve sektörlerin katma değer yaratma gücü artmaktadır. İhracata yönelik sanayileşmeden beklenen etkilerden birisi, katma değer yaratma gücü yüksek sektörlerin de ihracata katılmasıdır. Dolayısıyla ihracatın katma değer üzerindeki etkisinin yüksekliği veya süreç içinde artması, arzu edilen bir gelişmedir.

Ele alınan dönemde ihracatın katma değer üzerindeki etkisi tüketim ve yatırım malı üreten sektörlerde anlamlı çıkmakla beraber, en yüksek katsayılar yatırım mallarında görülmektedir. Buna göre ihracatın, imalat sanayinde katma değer artışlarının önemli bir kaynağı olduğu ifade edilebilir. Nitekim katma değerin ihracat elastikiyetinin toplam imalat sanayi için % 37.7 olarak hesaplanması, bu görüşü doğrular niteliktedir. Katma değerin ihracat elastikiyeti katsayısının tütün, ağaç ve mantar ürünleri, lastik-plastik, petrol ve kömür ürünleri, taş ve toprağa dayalı ürünler, metal işleme, madeni eşya, mobilya ve mefruşat ile taşıt araç ve gereçleri sanayinde istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı da dikkat çekicidir. Buna karşılık söz konusu katsayının en yüksek ve anlamlı olduğu altsektörler arasında kürk ve deri, içki, dokuma ve giyim, gıda, kağıt ve kağıt ürünleri, elektrik makinaları, mobilya ve mefruşat, makina ve diğer imalat sanayi sayılabilir.

D. Firma Ölçeğinin İhracat Elastikiyeti

İşyeri başına çalışan sayısı göstergesinden yararlanılarak hasaplanan firma ölçeğinin ihracat elastikiyeti sonuçlarına göre, ihracatın artması ile işyeri başına çalışan sayısının da arttığı altsektör grupları ara ve yatırım malı üreten sektörler olmuştur. Sözkonusu katsayılar ara mallarında 0.11, yatırım mallarında ise 0.10 olarak hesaplanmıştır.

İhracat artışlarının işyeri başına çalışan sayısı üzerinde etkili olduğu belirtilebilecek altsektörler arasındabasım, kürk-deri, kimya, mobilya ve mefruşat, madeni eşya ile elektrik makinaları sanayi sayılabilir. Diğer taraftan istatistiksel açıdan anlamlı katsayılar arasında en yüksek değerler % 21 ile kürk-deri ve % 18 ile mobilya ve mefruşat altsektörlerinde hesaplanmıştır.

E. Emek Verimliliğinin İhracat Elastikiyeti

Çalışan başna katma değer veya katma değer/çalışan sayısı şeklinde ifade

edilen emek verimliliği katsayısı, ortalama olarak bir işçi ile sağlanan katma değer düzeyini ifade etmektedir. Emek verimliliği, emeğin kalitesi yanında diğer üretim faktörlerinin miktar ve kalitesine de bağlı bulunmaktadır. Ayrıca emek verimliliğinin artması, üretimde yeni teknolojilerin kullanıldığına da işaret edebilir. Bunların dışında, ihracata yönelik sanayileşme stratejisinde emek verimliliğinin; rekabet, ihtisaslaşma ve ileri üretim tekniklerinin yaygınlaşması sonucu artış göstermesi beklenmektedir. Bu bilgiler çerçevesinde Türkiye'de imalat sanayinde ihracatın emek verimliliği üzerindeki etkilerin büyük bir olasılıkla doğrudan değil, dolaylı etki niteliğinde olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

Analiz sonuçlarına göre sözkonusu elastikiyet katsayıları özellikle ara malı üreten sektörlerde anlamsız ve düşük değerlere sahip bulunmuştur. Ara malı üreten altsektörler arasında anlamlı sonuç verenler ise kağıt ve kağıt ürünleri ile kürk-deri sanayidir. Buna karşılık tüketim malı üreten alt sektörlerden gıda ve içki sanayide elastikiyet katsayıları anlamlı ve yüksek katsayılar olarak hesaplanmıştır.

İmalat sanayi ihracatının imalat sanayi yapısı üzerindeki etkilerin analiz sonuçları toplu olarak şu şekilde özetlenebilir:

-İmalat sanayi ihracatının özellikle katma değer ve istihdam üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

- Kullanılan değişkenler içinde, toplam imalat sanayi bazında en yüksek elastikiyet katma değerdedir (0.37). Yani imalat sanayi ihracatı en fazla imalat sanayi katma değerini artırmıştır. Buna göre 1980 sonrası dönemde izlenen ihracata yönelik sanayileşme stratejisinin imalat sanayinde özellikle katma değer artışları açısından başarılı sayılabilecek bir etkisi olduğu söylenebilir.

- Yatırım malı üreten sektörlerde katma değerin ihracat elastikiyetinin, tüketim ve ara malı üreten sektörlerden yüksek olduğu da dikkat çekici bir sonuçtur.

- İmalat sanayi altsektörlerinin çoğunda istihdamın ihracat elastikiyet katsayılarının anlamlı ve yüksek çıkması, bu sektörlerde ihracat artışları sağlanabildiği ölçüde önemli istihdam artışları olabileceğini göstermektedir.

- Emek verimliliğinin ihracat elastikiyeti ise özellikle tüketim malı üreten altsektörlerde yüksek ve anlamlı sonuçlar vermiştir.

- İşyeri sayısının ihracat elastikiyeti düşük ve anlamsız çıkmıştır. Bu da, imalat sanayi ihracatında meydana gelen artışların imalat sanayi işyeri sayısı üzerinde etkili olmadığını göstermektedir.

EK TABLO: 1
İMALAT SANAYİ ALTSEKTÖRLERİNDE KATMA DEĞERİN DAĞILIMI
(1968 Fiyatlarıyla-Milyon TL)

Altsektörler	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
GIDA SAN.	3143	3914	3687	3250	3546	3776	7926	6099	6828
İÇKİ SAN.	954	1131	1052	1076	1029	1282	1345	1983	3573
TÜTÜN SAN.	1332	1646	3673	2960	3113	3387	3712	3939	3800
DOKUMA GİY.S.	4515	4654	5010	6700	5551	5565	6555	10868	-
AĞAÇ VE MAN. Ü.S.	317	243	246	401	271	248	390	678	834
MOB. VE MEF. S.	39	86	67	69	80	215	99	183	238
KAĞIT VE KA. Ü..S.	557	526	676	705	717	933	858	1367	-
BASIM SAN.	251	432	466	525	586	514	590	849	-
KÜRK VE DERİ S.	103	197	200	219	206	230	290	395	-
LASTİK-PLA. S.	872	878	978	890	915	879	1149	1781	-
KİMYA SAN.	3084	3026	3213	2730	3011	3301	4897	7995	-
PET. VE KÖM.Ü.S.	4510	10666	10046	7794	5385	6459	14294	8125	-
TAŞ VE TOP. D.Ü.S.	2091	2404	2576	2310	2142	2706	3918	6047	12046
METAL İŞL.S.	3018	2910	2581	3146	3506	3556	4205	6745	
MADENİ EŞYA S.	1052	1070	1153	1157	1143	1335	1551	2448	-
MAKİNE SAN.	1396	1631	1795	1613	1739	1767	2079	3095	-
ELEKT. MAK.SAN.	1285	1329	1419	1579	1909	2057	3073	4250	3730
TAŞIT ARAÇ. S.	1506	1818	2150	2261	2130	2070	2509	3572	-
DİĞER İMALAT S.	88	110	99	163	156	225	186	218	-
TOPLAM	30113	38671	41087	39548	37135	40505	59626	70637	-

KAYNAK: DİE Yıllıklarından Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

EK TABLO:2
İMALAT SANAYİ ALTSEKTÖRLERİNDE KATMA DEĞER PAYLARI (%)

Altsektörler	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
GIDA SAN.	10.44	10.12	8.97	8.22	9.55	9.32	13.29	8.63
İÇKİ SAN.	3.17	2.92	2.56	2.72	2.77	3.17	2.26	2.81
TÜTÜN SAN.	4.42	4.26	8.94	7.48	8.38	8.36	6.23	5.58
DOKUMA GİY.S.	14.99	12.03	12.19	16.94	14.95	13.74	10.99	15.39
AĞAÇ VE MAN. Ü.S.	1.05	0.63	0.60	1.01	0.73	0.61	0.65	0.96
MOB. VE MEF. S.	0.13	0.22	0.16	0.17	0.22	0.53	0.17	0.26
KAĞIT VE KA. Ü..S.	1.85	1.36	1.65	1.78	1.93	2.30	1.44	1.94
BASIM SAN.	0.83	1.12	1.13	1.33	1.58	1.27	0.99	1.20
KÜRK VE DERİ S.	0.34	0.51	0.49	0.55	0.55	0.57	0.49	0.56
LASTİK-PLA. S.	2.90	2.27	2.33	2.25	2.46	2.17	1.93	2.52
KİMYA SAN.	10.24	7.82	7.82	6.90	8.11	8.15	8.21	11.32
PET. VE KÖM.Ü.S.	14.98	47.58	24.45	19.71	14.50	15.95	23.97	11.50
TAŞ VE TOP. D.Ü.S.	6.94	6.22	6.27	5.84	5.77	6.68	6.57	8.56
METAL İŞL.S.	10.32	7.53	0.25	7.95	9.44	8.78	7.05	9.55
MADENİ EŞYA S.	3.49	2.77	2.81	2.98	3.08	3.30	2.60	3.47
MAKİNE SAN.	4.64	4.22	4.37	4.08	4.68	4.36	3.49	4.08
ELEKT. MAK.SAN.	4.27	3.44	3.45	3.99	5.14	5.08	5.15	6.02
TAŞIT ARAÇ. S.	5.00	4.70	5.20	5.72	5.14	5.11	4.21	5.06
DİĞER İMALAT S.	0.29	0.28	0.24	0.41	0.42	0.56	0.31	0.31
TOPLAM	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	10.000

KAYNAK: DIE Yıllıklarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

EK TABLO: 3
İMALAT SANAYİ ALTSEKTÖRLERİNDE İSTİHDAMIN DAĞILIMI

Altsektörler	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
GIDA SAN.	131148	118723	124166	109374	119809	120140	124093	127429	127946
İÇKİ SAN.	11518	11323	11123	11820	12386	11931	11644	12058	13336
TÜTÜN SAN.	52786	46963	44399	47490	47742	43289	40022	35056	33549
DOKUMA GİY.S.	172816	178678	189054	122638	202649	203345	210998	230762	255588
AĞAÇ ,MAN.Ü.S	12293	11557	12441	12539	12378	12929	12877	13404	13778
MOB. VE MEF S	2387	2858	3080	3311	3468	3833	4356	5111	4979
KAĞIT VE KA.Ü.	17100	17772	18116	18678	19815	20873	20979	21917	21103
BASIM SAN.	8970	9032	9855	10961	10936	11382	11903	12099	13577
KÜRK VE DE. S.	6816	8816	9339	9852	9508	9519	10630	10773	9332
LASTİK-PLA. S.	17862	19562	22477	19611	19542	18873	21740	23288	26090
KİMYA SAN.	41488	42162	44162	47756	48526	53652	56173	58840	56676
PET. VE KÖM.S.	9882	10211	10464	10748	7426	7856	8224	9124	9171
TAŞ VETOP.D.Ü.S	56903	57742	58179	58695	62110	67396	70436	73815	79183
METAL İŞL.S.	71648	72380	74622	74084	75701	77485	79162	80137	84145
MADENİ EŞ. S.	31237	33826	36033	36723	37696	37008	39271	39959	41082
MAKİNE SAN.	43204	46108	49195	47616	47776	49240	49573	54808	54269
ELEKT.MAK.S.	28038	29123	31290	32742	35063	37188	41697	42149	42666
TAŞIT ARAÇ. S.	45241	47491	47528	49734	52043	55454	55611	56050	59639
DİĞER İM. S.	2577	5030	5451	5984	6401	6731	6524	6475	8744
TOPLAM	763964	769566	800985	800406	830970	848075	875913	913254	954853

KAYNAK: DİE Yıllıklarından Yararlanılarak Hesaplanmıştır

EK TABLO: 4
İMALAT SANAYİ ALT SEKTÖRLERİNDE İSTİHDAM PAYLARI (%)

Altsektörler	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
GIDA SAN.	17.17	15.43	15.50	13.66	14.42	14.17	14.17	13.95	13.40
İÇKİ SAN.	1.51	1.47	1.39	1.48	1.49	1.41	1.33	1.32	1.40
TÜTÜN SAN.	6.91	6.10	5.54	5.93	5.75	5.10	4.57	3.84	3.51
DOKUMA GİY.S.	22.62	23.24	23.60	24.07	24.39	23.98	24.09	25.27	26.77
AĞAÇ VE MAN. Ü.S.	1.61	1.50	1.55	1.57	1.49	1.52	1.47	1.47	1.44
MOB. VE MEF. S.	0.31	0.37	0.38	0.41	0.42	0.45	0.50	0.56	0.52
KAĞIT VE KA. Ü..S.	2.24	2.31	2.26	2.33	2.38	2.46	2.40	2.40	2.21
BASIM SAN.	1.17	1.17	1.23	1.37	1.32	1.34	1.36	1.32	1.42
KÜRK VE DERİ S.	0.89	1.15	1.17	1.23	1.14	1.12	1.21	1.18	0.98
LASTİK-PLA. S.	2.34	2.54	2.81	2.45	2.35	2.23	2.48	2.55	2.73
KİMYA SAN.	5.43	5.48	5.51	5.97	5.84	6.33	6.41	6.44	5.94
PET. VE KÖM.Ü.S.	1.29	1.33	1.31	1.34	0.89	0.93	0.94	1.00	0.96
TAŞ VE TOP. D.Ü.S.	7.45	7.50	7.26	7.33	7.47	7.95	8.04	8.03	8.29
METAL İŞL.S.	9.38	9.41	9.32	9.26	9.11	9.14	9.04	8.77	8.81
MADENİ EŞYA S.	4.09	4.40	4.50	4.59	4.54	4.36	4.48	4.33	4.30
MAKİNE SAN.	5.66	5.99	6.14	5.95	5.75	5.81	5.66	6.00	5.68
ELEKT. MAK.SAN.	3.68	3.78	3.91	4.09	4.22	4.38	4.76	4.62	4.47
TAŞIT ARAÇ. S.	5.92	6.17	5.93	6.21	6.26	6.54	6.35	6.14	6.25
DİĞER İMALAT S.	0.34	0.65	0.68	0.75	0.77	0.79	0.74	0.17	0.92
TOPLAM	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

KAYNAK: DIE Yıllıklarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

EK TABLO: 5
İMALAT SANAYİ ALTSEKTÖRLERİNDE İŞYERİNİN DAĞILIMI

Altsektörler	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
GIDA SAN.	742	949	974	800	794	801	849	858	867
İÇKİ SAN.	72	69	71	67	70	76	75	73	77
TÜTÜN SAN.	35	39	45	55	51	50	54	48	48
DOKUMA GİY.S.	894	1031	1091	897	891	1023	1033	1144	1301
AĞAÇ VE MAN. Ü.S.	113	115	128	106	105	116	115	119	118
MOB. VE MEF. S.	50	53	62	48	44	54	54	56	58
KAĞIT VE KA. Ü..S.	79	84	97	89	88	88	92	100	95
BASIM SAN.	108	116	122	95	97	104	114	108	120
KÜRK VE DERİ S.	215	279	284	111	109	113	121	118	102
LASTİK-PLA. S.	248	289	307	233	218	228	233	239	248
KİMYA SAN.	269	271	282	235	243	243	254	267	249
PET. VE KÖM.Ü.S.	31	31	31	30	29	32	30	33	30
TAŞ VE TOP. D.Ü.S.	430	450	449	389	395	447	450	470	497
METAL İŞL.S.	273	275	306	265	260	277	291	296	315
MADENİ EŞYA S.	388	420	425	355	356	365	381	383	379
MAKİNE SAN.	322	358	394	308	311	322	343	361	349
ELEKT. MAK.SAN.	230	236	256	224	218	226	258	247	257
TAŞIT ARAÇ. S.	222	245	247	214	210	211	222	221	214
DİĞER İMALAT S.	42	88	95	84	87	94	95	91	99
TOPLAM	4763	5398	5666	4605	4576	4870	5064	5232	5423

Kaynak: DİE Yıllıklarından yararlanılarak Hazırlanmıştır.

EK TABLO: 6
İMALAT SANAYİ ALTSEKTÖRLERİNDE İŞYERİ PAYLARI (%)

Altsektörler	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
GIDA SAN.	15.58	17.58	17.19	17.37	17.35	16.45	16.77	16.40	15.99
İÇKİ SAN.	1.51	1.28	1.25	1.45	1.53	1.56	1.48	1.40	1.42
TÜTÜN SAN.	0.73	0.72	0.79	1.19	1.11	1.03	1.07	0.92	0.89
DOKUMA GİY.S.	18.77	19.10	19.26	19.48	19.47	21.01	20.40	21.87	23.99
AĞAÇ VE MAN. Ü.S.	2.37	2.13	2.26	2.30	2.29	2.38	2.27	2.27	2.18
MOB. VE MEF. S.	1.05	0.98	1.09	1.04	0.96	1.11	1.07	1.07	1.07
KAĞIT VE KA. Ü..S.	1.66	1.56	1.71	1.93	1.92	1.81	1.82	1.91	1.75
BASIM SAN.	2.27	2.15	2.15	2.06	2.12	2.14	2.25	2.06	2.21
KÜRK VE DERİ S.	4.51	5.17	5.01	2.41	2.38	2.32	2.39	2.26	1.88
LASTİK-PLA. S.	5.21	5.35	5.42	5.06	4.76	4.68	4.60	4.57	4.57
KİMYA SAN.	5.65	5.02	4.98	5.10	5.31	4.99	5.02	5.10	4.59
PET. VE KÖM.Ü.S.	0.65	0.57	0.55	0.65	0.63	0.66	0.59	0.63	0.55
TAŞ VE TOP. D.Ü.S.	9.03	8.04	7.92	8.45	8.63	9.18	8.89	8.98	9.16
METAL İŞL.S.	5.73	5.09	5.40	5.75	5.68	5.69	5.75	5.66	5.81
MADENİ EŞYA S.	8.15	7.78	7.50	7.71	7.78	7.49	7.52	7.32	6.99
MAKİNE SAN.	6.76	6.63	6.95	6.69	6.80	6.61	6.77	6.90	6.44
ELEKT. MAK.SAN.	4.83	4.37	4.52	4.86	4.76	4.64	5.09	4.72	4.74
TAŞIT ARAÇ. S.	4.66	4.54	4.36	4.65	4.59	4.33	4.38	4.22	3.95
DİĞER İMALAT S.	0.88	1.63	1.68	1.82	1.90	1.93	1.88	1.74	1.83
TOPLAM	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

KAYNAK: DIE Yıllıklarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

EK TABLO :7

TÜKETİM, ARA VE YATIRIM MALI ÜRETEN SEKTÖRLERDE
KATMA DEĞER, İSTİHDAM, İŞYERİ PAYLARI (%)

	TÜKETİM			ARA			YATIRİM		
YILLAR	İŞYERİ	İSTİH.	K.DE.	İŞYERİ	İSTİH.	K.DE	İŞYERİ	İSTİH.	K.DE.
1980	36.6	48.2	33.0	38.1	32.1	49.3	25.3	19.7	17.7
1981	38.7	46.2	29.3	36.4	32.8	55.3	24.9	21.0	15.4
1982	38.5	46.0	32.7	36.5	32.8	51.2	25.0	21.2	16.1
1983	39.5	45.1	35.4	34.8	33.3	47.5	25.7	21.6	17.1
1984	39.5	46.0	35.7	34.7	32.4	45.3	25.8	21.5	19.1
1985	40.0	44.7	34.6	34.9	33.5	47.0	25.0	21.9	18.4
1986	39.7	44.2	32.8	34.6	33.8	51.5	25.6	22.0	15.8
1987	40.6	44.4	32.4	34.5	33.8	48.4	24.9	21.8	19.2
1988	42.3	45.1	-	33.8	33.3	-	23.9	21.6	-

KAYNAK: DIE Yıllıklarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

EK TABLO :8

TÜKETİM, ARA VE YATIRIM MALI ÜRETEN SEKTÖRLERDE
KATMA DEĞER, İSTİHDAM, İŞYERİ ARTIŞ HIZLARI (%)

	TÜKETİM			ARA			YATIRIM		
YILLAR	İŞYERİ	İSTİH.	K.DE.	İŞYERİ	İSTİH.	K.DE	İŞYERİ	İSTİH.	K.DE.
1980	-	-	-	-	-	-	-		-
1981	9.0	-1.9	16.6	6.9	-2.5	44.3	11.9	7.3	11.9
1982	4.8	3.5	14.3	5.9	9.4	-0.9	5.2	4.9	11.0
1983	-15.5	1.7	7.9	-14.7	3.3	-6.4	-16.4	3.4	2.4
1984	4.8	5.9	-5.3	-0.8	1.2	-9.6	-0.3	3.7	4.5
1985	2.3	-1.0	5.8	7.2	5.3	12.4	3.1	3.7	5.3
1986	3.1	4.8	39.5	3.1	4.5	60.8	6.6	4.2	26.1
1987	5.8	2.2	17.4	3.0	4.1	5.6	0.3	1.6	42.4
1988	8.0	6.2	-	1.4	3.1	-	-0.4	3.5	-

KAYNAK: DIE Yıllıklarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

EK TABLO: 9
İMALAT SANAYİ ALT SEKTÖRLERİNDE İŞÇİ/İŞYERİ GELİŞMELERİ

Altsektörler	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
GIDA SAN.	177	125	128	136	151	150	146	149	148
İÇKİ SAN.	160	164	157	176	177	157	155	165	173
TÜTÜN SAN.	1508	1204	987	863	936	866	741	730	699
DOKUMA GİY.S.	193	173	173	215	227	199	204	202	196
AĞAÇ VE MAN. Ü.S.	109	101	97	118	118	111	112	113	117
MOB. VE MEF. S.	48	54	50	69	79	71	81	91	86
KAĞIT VE KA. Ü..S.	216	212	187	210	225	237	228	219	222
BASIM SAN.	83	78	81	115	113	109	104	112	113
KÜRK VE DERİ S.	32	32	33	89	87	84	88	91	92
LASTİK-PLA. S.	72	68	73	84	90	83	93	97	105
KİMYA SAN.	154	156	157	203	200	221	221	220	228
PET. VE KÖM.Ü.S.	319	329	337	358	256	246	274	276	305
TAŞ VE TOP. D.Ü.S.	132	128	130	151	157	151	156	157	159
METAL İŞL.S.	262	263	244	280	291	280	272	271	267
MADENİ EŞYA S.	81	81	85	103	106	101	103	104	108
MAKİNE SAN.	134	129	125	155	154	153	145	152	156
ELEKT. MAK.SAN.	122	123	122	146	161	164	162	171	166
TAŞIT ARAÇ. S.	204	194	192	232	248	263	251	254	279
DİĞER İMALAT S.	61	57	57	71	74	72	69	71	88

KAYNAK: DİE Yıllıklarından Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

EK TABLO: 10
İMALAT SANAYİ ALTSEKTÖRLERİNDE VERİMLİLİK (KD)/İŞÇİ)GELİŞİMLERİ (1968 (Fiyatlarıyla)

Altsektörler	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
GIDA SAN.	23964	32975	29700	29716	29601	31434	63877	47860	53368
İÇKİ SAN.	82861	99862	94611	91074	83058	107452	115543	164508	267921
TÜTÜN SAN.	25231	35048	82737	62322	65218	78254	92764	112360	113267
DOKUMA GİY.S.	26128	26023	26502	34772	27392	27367	31068	47099	-
AĞAÇ VE MAN.S	25811	20998	19774	31945	21863	19186	30281	50619	60531
MOB. VE MEF. S	16227	30213	21805	20835	23106	56080	22757	35981	47800
KAĞIT VE KA. .S	32606	29617	37334	37771	26171	44815	40907	62381	-
BASIM SAN.	27983	47882	47348	47929	53602	45159	49610	70201	-
KÜRK VE DERİ S	15179	22329	21389	22267	21631	24136	27272	36691	-
LASTİK-PLA. S.	48851	44889	43536	45408	46850	46621	52892	76484	-
KİMYA SAN.	74358	71768	72748	57171	62047	61527	87179	135891	-
PET. VE KÖM.S	456413	1044566	960063	725208	725161	822215	1738135	890507	-
TAŞ VE TOP. S.	36744	41632	44285	39354	34496	40154	55622	81931	152128
METAL İŞL.S.	42126	40207	34588	42468	46321	45892	53121	84170	-
MADENİ EŞYA S	33674	31645	32006	31514	30325	36092	39501	61285	-
MAKİNE SAN.	32320	35387	36485	33887	36400	35888	41933	56469	68729
ELEKT. MAK.S.	45754	45652	45352	48236	54457	55404	73708	100849	-
TAŞIT ARAÇ. S.	33299	38273	45240	45479	40926	37324	45115	63732	-
DİĞER İMAL. S.	34258	21790	18236	27236	24367	33412	28441	33730	-

KAYNAK: DIE Yıllıklarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

SUMMARY
THE EFFECTS OF THE MANUFACTURING INDUSTRY EXPORT ON THE MANUFACTURING INDUSTRY STRUCTURE AFTER 1980

The growth and relative size of sectors or sector groups, firm scale, productivity, , production technology, laborforce, and capital density can be considered as main factors to be used in the analysis of the structure and change of the production in a country. The analysis in this paper has been concentrated on the value added, employment, scale and productivity of firms in the manufacturing industry in Turkey. Since the beginning of 1980's Turkey has been pursuing export - led industrialization strategy with the aim of a structural change in the in-.dustry. Theaim of this paper is to examine the structural changes happening at he Turkısh manufacturing industry after 1980 and the effects of the export increase on the manufacturing industry structure.

KAYNAKÇA

DIE, İstatistik Yıllıkları ; 1984, 1988, 1990.

ERTEK, Tümay; **Sanayileşmede Ölçek Sorunu ve Türkiye, İSO Yayını, No: 11,** Can Matbaası, İstanbul, 1984.

GÜNEŞ, Turan; "Tarımsal Pazarlama Verimliliğinin Ölçülmesi ve Yurdumuzdaki Calışmalar", **Verimlilik Dergisi**, MPM Yayını, Özel Sayı, Ankara, 1990.

KAZGAN, Gülten; "Türk İmalat Sanayinde Verim ve Etkinlik Artışı ve İktisat Politikası", **Verimlilik Dergisi**, MPM Yayını, Özel Sayı, Ankara, 1990.

SUTCLIFFE, R.B.; **Industry and Underdevelopment,** Adıson Wesley Pub. Comp, London 1971.

ŞENSES, Fikret; **1980 Sonrası Ekonomi Politikaları Işığında Türkiye'de Sanayileşme,** V Yayınları, Ankara 1989.